

Gezond en Actief Leven in Westerwolde!

Integraal plan van aanpak

29 september 2023 | afdeling Samenleving

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	3
1. Voorwoord	5
2. Inleiding	6
2.1 Totstandkoming plan van aanpak.....	7
2.2 Leeswijzer	8
3. Gezonde Basis	9
3.1 Waar staat de gemeente?	9
3.2 Wat wil de gemeente bereiken?	11
4. Gezond leven	14
4.1 Waar staat de gemeente?	14
4.2 Wat wil de gemeente bereiken?	16
5. Gezonde omgeving.....	20
5.1 Waar staat de gemeente Westerwolde?	20
5.2 Wat wil de gemeente bereiken?	21
6. Regionale opgaven en samenwerking	23
6.1 Gezondheidsoverleg Groningen (GOG) basis regionale preventie infrastructuur	24
7. Voortgang bewaken, monitoring en evaluatie	27

1. Voorwoord

Dit integrale plan van aanpak geeft aan hoe de gemeente Westerwolde invulling wil geven aan de (brede regeling voor de) specifieke uitkering voor sport en bewegen, gezondheidsbevordering, cultuurparticipatie en de sociale basis 2023–2026. Met het aanvragen van deze uitkering gaan we als gemeente een inspanningsverplichting aan voor het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA), het Hoofdlijnen Sportakkoord II en de bestuurlijke afspraken Brede Regeling Combinatiefuncties 2023-2026. Stip op de horizon van deze akkoorden is een gezonde generatie in 2040, met weerbare, gezonde mensen die kunnen opgroeien, leven, werken en wonen in een gezonde leefomgeving, en waarin sprake is van een sterke sociale basis. We sluiten met dit plan aan bij bestaand beleid en uitvoering: dat wat goed loopt gaan we versterken en daar waar nodig sturen we bij.

2. Inleiding

Gemeente Westerwolde telt ruim 26.000 inwoners en is één van de tien Groninger gemeenten, gelegen in het oosten van provincie Groningen. De gemeente heeft een oppervlakte van 280 km² en telt elf kernen en ruim tachtig dorpen en gehuchten⁽¹⁾. Voor de beeldvorming, wanneer je van het meest noordelijke puntje in de gemeente (Klein Ulsda) naar het meest zuidelijke puntje van de gemeente (Barnflair) rijdt is dat 46 kilometer en ruim 50 minuten rijden. Sinds 2014 is Oost-Groningen aangewezen als krimpregio (prognose -/15.000 inwoners in 2032). Er wonen ruim 134.000 mensen en er staan ruim 64.000 woningen. De inwoners wonen vaak al generaties lang in het gebied, waardoor zij zich sterk met 'hun grond' verbonden voelen en loyaal zijn aan hun gemeenschap. Daarbij zijn Oost-Groningers zeer zelfstandig, actief en betrokken bij wat er in hun streek gebeurt⁽²⁾.

Alhoewel Oost-Groningen een krachtige plattelandsregio is, staat de leefbaarheid van inwoners onder druk door ontwikkelingen zoals krimp, vergrijzing en een afname in voorzieningen. Dit zien wij ook terug in cijfers van de Brede Welvaart monitor, waarbij gemeente Westerwolde een stuk lager scoort dan het Nederlands gemiddelde⁽³⁾. Intergenerationele armoede, dubbele vergrijzing, ontgroening, verschraving van het voorzieningenniveau, een dreigend zorginfarct, lage inkomens en ondermijnende criminaliteit zijn redenen om langdurig extra te investeren in Oost-Groningen. Dit heeft extra impact in onze regio, omdat we in Oost-Groningen te maken hebben met bovengemiddeld veel kwetsbare inwoners. Zo heeft de regio heeft gemiddeld 2,5 keer zo veel inwoners met een licht verstandelijke beperking.

Om inwoners van Oost-Groningen gelijke kansen te geven op een gezond en gelukkig leven heeft het Rijk middelen vrijgemaakt om de regio extra te versterken en regionale opgaven integraal op te pakken. In de gemeenten Midden-Groningen, Oldambt, Pekela, Stadskanaal, Veendam en Westerwolde wordt samengewerkt met het programma Kans voor de Veenkoloniën en wordt vanuit het Rijk een impuls aan de regio gegeven middels Regio Deal Oost-Groningen en Alliantie van Kracht. Kans voor de Veenkoloniën richt zich op het reduceren van de gezondheidsverschillen en het verbeteren van de gezondheid van de inwoners. Alliantie van Kracht richt zich op het doorbreken van intergenerationele armoede. Regio Deal Oost-Groningen richt zich op het versterken van de leefbaarheid waarbij wordt ingezet op goede opleidingen, meer kans op werk, goede voorzieningen, het verbeteren van de gezondheid en het behouden van een mooie woonomgeving.

Met de middelen vanuit GALA richten we ons op de inwoners die een verhoogd risico lopen op gezondheidsachterstanden. Wij werken hierbij vanuit het equity principe. Dit houdt in dat mensen met een verhoogd risico op een gezondheidsachterstand iets meer ondersteuning nodig hebben om tot hetzelfde resultaat te komen als mensen die dit verhoogde risico niet hebben. Wij streven naar een gelijk resultaat voor alle doelgroepen. In Westerwolde zijn dat onze kinderen die opgroeien in armoede, kinderen met (onder- of) overgewicht, onze jongeren die niet voldoende bewegen, die kampen met mentale klachten, onze kwetsbare zwangere vrouwen, onze volwassenen die niet voldoende bewegen, die kampen met overgewicht, met (beginnende) dementie, die vereenzamen. En hun mantelzorgers die overbelast dreigen te worden. En in zijn algemeenheid richt ons beleid zich op leefstijlverbetering van onze inwoners: de beste preventie!

¹ [Over Westerwolde | Gemeente Westerwolde](#)

² Regio Deal Oost-Groningen (2020)

³ Centraal Bureau voor de Statistiek (2022) regionale Monitor Brede Welvaart. Beschikbaar op: [Samenvatting \(cbs.nl\)](#)

Daarnaast verdient het dorp Ter Apel en omgeving een aparte vermelding. Ter Apel staat landelijk op de kaart en ligt helaas al geruime tijd onder het vergrootglas vanwege het aanmeldcentrum voor asielzoekenden en de problematiek die dat met zich meebrengt. Een deel van de inwoners heeft last van de psychologische druk die dit met zich meebrengt.

Bij onze aanpak GALA zullen we steeds als een soort 'status aparte' bekijken wat wij voor onze inwoners die dagelijks met deze problematiek geconfronteerd worden extra kunnen doen.

Westerwolde is een uitgestrekte gemeente met een aantal (grote en kleine) dorpen en een groot buitengebied. Gelet op deze uitgestrektheid, waarbij we recht willen doen aan de verschillende karakteristieken en dichtbij onze inwoners willen staan, is het aantrekkelijk om gebiedsgericht te werken. In afstemming met de betrokken afdelingen en onze gebiedsregisseurs, maar ook vanuit cultuurhistorisch oogpunt, zijn we tot een verdeling van Westerwolde in drie deelgebieden gekomen; Noord, Midden en Zuid. Op deze manier ontstaat er in Noord, Midden en Zuid een netwerk van professionals om inwoners op maat te bedienen.

2.1 Totstandkoming plan van aanpak

Gemeente Westerwolde heeft GGD Groningen aangesteld als procesondersteuner in het opstellen van een integraal plan van aanpak. Samen met de GGD is besproken welke stappen er nodig waren om binnen een korte tijd een integraal plan van aanpak op te stellen. Om een beweging binnen de gemeente op gang te zetten is ervoor gekozen om het integrale plan van aanpak eerst intern op te stellen. Ter advisering zal het integrale plan van aanpak in het najaar worden voorgelegd aan de adviesraad sociaal domein. Daarnaast wordt het plan gebaseerd op bestaand preventiebeleid en uitvoering waarbij inwoners en maatschappelijke organisaties betrokken zijn geweest, zoals het Lokaal sportakkoord, Lokaal preventieakkoord en de omgevingsvisie. Wanneer er een duidelijke koers is in het domein overstijgend samenwerken om GALA-doelen te behalen, worden externe partijen en inwoners betrokken om de uitvoering verder vorm te geven. Dit wordt verder beschreven in het hoofdstuk 'Voortgang bewaken, monitoring en evaluatie'.

In de eerste fase van de totstandkoming van dit integraal plan van aanpak zijn partijen binnen de gemeente (verschillende beleidsdomeinen) betrokken geweest. Door middel van een startbijeenkomst met ambtenaren van o.a. sport, cultuur, gezondheid, jeugd, participatie, ruimtelijke ordening en duurzaamheid is er opgehaald waar de gemeente staat ten opzichte van de GALA-thema's. Hierbij werd een overzicht gemaakt van huidige beleidsdocumenten en dienstverlening en lopende samenwerkingen. Ook werden wensen besproken waar de gemeente in de toekomst op wil inzetten om haar inwoners te ondersteunen in een gezond en gelukkig leven. De opbrengst van de bijeenkomst is gebundeld in een verslag en verspreid onder de deelnemers.

In de tweede fase lag de focus op de vraag 'Wat wil de gemeente bereiken?' Dit is besproken in een tweede bijeenkomst. Naast de deelnemers van de eerste bijeenkomst, namen de sport- en beweegcoördinatoren en gebiedsregisseurs ook deel aan de tweede bijeenkomst. Tijdens de bijeenkomst is per GALA-thema besproken waar mogelijkheden liggen om bestaande programma's te versterken en integrale samenwerking uit te breiden.

Aan de hand van de opbrengsten van de gehouden bijeenkomsten, gesprekken met inhoudsdeskundigen en een analyse van bestaand beleid en samenwerkingen in gemeente Westerwolde is een start gemaakt met invulling geven aan de brede SPUK om GALA-doelen en resultaten te behalen.

2.2 Leeswijzer

In de volgende hoofdstukken beschrijven we bestaand preventiebeleid en uitvoering in gemeente Westerwolde en vervolgstappen die nodig zijn om een gezonde generatie in 2040 te realiseren. Dit doen wij onder drie verschillende koppen 'Gezonde basis', 'Gezond leven' en 'Gezonde omgeving'.

Er is gekozen om deze koppen als paraplu te hanteren in versterken en verstevigen van gezondheid en sociale basis en sport, bewegen en cultuur. Eerst wordt geschetst wat de stand van zaken is met betrekking tot de doelgroep, de dorpen en buurtschappen en uitvoering van de beleidsterreinen gezondheid, sport, bewegen, cultuur en sociale basis.

Onder de subkop 'Wat wil de gemeente bereiken' wordt beschreven op welke wijze gemeente Westerwolde GALA-doelen en resultaten zal nastreven. We sluiten dit integraal plan van aanpak af met een paragraaf over de verbinding met regionale samenwerkingen binnen de regionale preventie infrastructuur in regio Groningen en een beschrijving hoe de voortgang bewaakt zal worden.

3. Gezonde Basis

Gezonde basis beschrijft de aanpak van gemeente Westerwolde om te voorzien in een sterke basisinfrastructuur voor iedere inwoner om een gezond en gelukkig leven te kunnen leiden. Thema's uit het Gezond en Actief Leven Akkoord die wij verstaan onder gezonde basis zijn Terugdringen van gezondheidsachterstanden, waaronder Kansrijke Start, en Versterken van de sociale basis.

3.1 Waar staat de gemeente?

Niet iedere inwoner van gemeente Westerwolde heeft gelijke kansen op een gezond en gelukkig leven. Bijvoorbeeld, 11,6% van de kinderen in gemeente Westerwolde groeit op in armoede en heeft een hoger risico op gezondheidsproblemen⁽⁴⁾. Ook in verschillen in levensverwachting zien we dat inwoners van gemeente Westerwolde met basisonderwijs of VMBO, gemiddeld korter leven in goed ervaren gezondheid dan mensen met HBO of een universitaire opleiding.

Deze gezondheidsachterstanden zijn geworteld in sociaaleconomische factoren zoals de financiële situatie, huisvesting, sociaal netwerk, onderwijs, de gezinssituatie en de arbeidsmarkt. Om te voorzien in een gezonde basis voor iedere inwoner in gemeente Westerwolde, is een brede aanpak nodig waarbij aandacht is voor de achterliggende factoren die invloed hebben op gezondheid.

Een brede aanpak van gezondheidsachterstanden is niet nieuw in Westerwolde. Bestaand beleid, waaronder De Visie op Sociaal Domein en bijbehorend Beleidskader Specifieke doelgroepen, Lokaal Preventieakkoord Westerwolde, Lokaal Sportakkoord Westerwolde, Kans voor de Veenkoloniën, de DVO (dienstverleningsovereenkomst) met de GGD en de lokale werkagenda Westerwolde en Menzis beschrijven hoe Westerwolde beoogt om kwetsbare inwoners van de gemeente te ondersteunen in een gezonde basis.

Een rode draad in de beleidstukken is een integrale en nabije benadering van inwoners. Hierbij is het doel om beleid en uitvoering op taakvelden als welzijn, gezondheid, zorg, jeugd en participatie als vanzelf op elkaar aan te laten sluiten. Belangrijke uitgangspunten hierbij zijn: preventie, integraal beleid om effectievere resultaten te bereiken, en specifieke inzet op de risicogroepen en de participerende inwoner die centraal staat en waarbij interventies gericht zijn op het versterken van de zelfredzaamheid.

Naast een integrale aanpak over meerdere domeinen, benadert gemeente Westerwolde gezondheid vanuit het concept positieve gezondheid. Hierbij wordt gezondheid gedefinieerd als het vermogen om je aan te passen en je eigen regie te voeren in het licht van de sociale, fysieke en emotionele uitdagingen van het leven. Gezondheid is niet alleen een doel op zich, maar ook een middel om andere dingen te bereiken, zoals 'meer regie op het eigen leven', 'kwaliteit van leven', 'mee kunnen doen in de maatschappij' en 'het gebruik maken van sociale netwerken'. Deze benaderingswijze heeft de gemeente ook gehanteerd in haar Omgevingsvisie, beschreven onder 'Gezonde omgeving'.

⁴ Pijpers F., Vanneste, Y., & Feron, F. (2019). Stress bij kinderen: hoe houden we het gezond? Stress bezien vanuit de Jeugdgezondheidszorg. Utrecht: Nederlands Centrum Jeugdgezondheid.

Een voorbeeld van een uitvoeringsprogramma dat bijdraagt aan een gezonde basis voor inwoners van Westerwolde is Goede Start, in de basis gelijk aan het door het ministerie van VWS omarmde Kansrijke Start. Goede Start is een van de drie hoofdlijnen van het Programma Kans voor de Veenkoloniën: de toekomstige generatie inwoners van de Veenkoloniën groeit gezonder op door meer aandacht voor preventie, door kwetsbare gezinnen eerder in beeld te hebben en door meer samenhang te creëren binnen en tussen verschillende zorgpartners.

Goede Start omvat de fasen tussen conceptie en het achttiende levensjaar en richt zich op zwangere vrouwen en gezinnen met kinderen. In 2021 werd 49,8% van de vrouwen in Westerwolde binnen 10 weken van de zwangerschap begeleid door een verloskundige⁵. Dit is relatief laag in vergelijking met landelijke cijfers, waarbij ruim 70% van de zwangere vrouwen binnen 10 weken worden begeleid door een verloskundige.

Daarnaast wordt in Westerwolde gewerkt met het programma “Nu Niet Zwanger”. De gevolgen van een onbedoelde zwangerschap die ook nog eens ongewenst is zijn enorm. Voor ieder mens. Maar de impact is nog groter als je ook al het hoofd moet bieden aan psychiatrische problemen of een verstandelijke beperking, als je kampt met schulden, verslaving, dakloosheid of loverboyproblematiek of ongedocumenteerd bent.

Nu Niet Zwanger wil de extra belasting van zo’n onbedoelde zwangerschap, het onnodige leed en de verergering van bestaande problemen helpen voorkomen. Door mensen in kwetsbare situaties na te laten denken over hun kindwens, over de kans op zwangerschap en wat dat volgens hen zou betekenen in hun huidige leven.

Het programma Nu Niet Zwanger biedt hulpverleners concrete handvatten om met hun cliënten over deze onderwerpen te praten. Inzet is een gesprek dat past bij de cliënt, bij de hulpverlener en bij de relatie die ze samen hebben, waarin ze samen tot inzicht kunnen komen in de ideeën en de wensen van de cliënt. En als de cliënt aangeeft nu liever geen kind te willen, dan kan samen gekeken worden naar passende mogelijkheden voor anticonceptie.

Voor volwassenen zijn er verschillende interventies en programma’s die hen ondersteunen in een gezonde basis. Sinds midden jaren ‘90 kent de gemeente het concept Steunstee, een laagdrempelige inloopvoorziening in de buurt. In de gemeente zijn er zes Steunstees verdeeld van noord naar zuid. Deze zijn gevestigd in Bellingwolde, Blijham, Wedde, Vlagtwedde, Sellingen en Ter Apel. Iedereen kan daar terecht voor ontmoeting, ontspanning, ondersteuning en een luisterend oor. Met name ouderen maken hier gebruik van.

Uit onderzoek is gebleken dat het hebben van deze infrastructuur (het weten dat er ondersteuning is als je het nodig hebt) de verhuiswens van ouderen uitstelt. Ook biedt Westerwolde het systeem LeefSamen aan haar oudere inwoners aan. Daarmee kunnen ouderen veilig en vertrouwd in de eigen woning blijven wonen door de inzet van slimme sensoren. Wanneer er iets aan de hand is waarschuwt het systeem LeefSamen automatisch familie, burens, vrienden. Geheel in te richten naar eigen leefpatroon en wens van de oudere die daarmee zelf de regie houdt.

Ook kent de gemeente een lokaal netwerk dementie, een Alzheimercafé, een Steunpunt mantelzorg en voert onze welzijnsinstelling activiteiten uit voor mensen met dementie en hun mantelzorgers.

In 2023 is gestart met een pilot Ondersteuner sociaal domein c.q. welzijnscoach bij een drietal huisartsenpraktijken om de aansluiting tussen het medisch en het sociaal domein te verbeteren. Onze welzijnsinstelling levert de ondersteuner sociaal domein en werkt hierbij volgens de principes van Welzijn op Recept.

⁵ GGD monitor (2023) <https://ggdgroningen.incijfers.nl/dashboard/stories--monitor-dva/2--voor-of-rond-de-geboorte>

3.2 Wat wil de gemeente bereiken?

Lokale aanpak terugdringen gezondheidsachterstanden

Om gezondheidsachterstanden verder terug te dringen is interactie tussen beleidsdomeinen, interventies en programma's nodig. Hiermee zet gemeente Westerwolde een beweging naar Health in all policies voort om de GALA-doelen te behalen. Uiteraard blijft de gemeente Westerwolde gezondheid benaderen vanuit het concept positieve gezondheid.

In 2019 zijn we gestart met de pilot Gebiedsgericht en Integrale Dienstverlening Sociaal Domein (GIDS). Hier wordt gebiedsgericht gewerkt en worden op interdisciplinair niveau casussen met elkaar besproken. Hierdoor weten professionals vanuit verschillende werkvelden elkaar sneller te vinden. Vanaf 1 april 2023 is hiervoor een project- en procesbegeleidster aangesteld.

We willen onze gebiedsgerichte teams uitbreiden met meer ketenpartners als MEE, Verslavingszorg Noord-Nederland (VNN), Cosis (LVb) en Elker (jeugdzorg) en deze trainen in de te hanteren methodiek. Binnen het team Jeugd zijn deze partijen reeds betrokken. Onze gemeentelijke consulenten werken met de Omgekeerde Toets als uitgangspunt voor het gebiedsgericht werken. Ook wordt er steeds meer gebruik gemaakt van de doorbraakmethode IPW (Instituut voor Publieke Waarden). Op deze manier proberen we zo veel mogelijk één contactpersoon, één plan en maatwerk te leveren. Gebiedsgericht werken is een gemeentelijk speerpunt. De pilot zal uiteindelijk moeten leiden tot een structurele passende werkwijze.

Daarnaast zou een functie als coördinator, of een soort makelaar hierin kunnen werken. Hierbij is één persoon in feite "de sociale kaart" die contactgegevens uitwisselt en zorgt voor de juiste verbindingen. In de aanpak kan meer gebruik worden gemaakt van bestaande netwerken in de gemeente. Denk aan particulier initiatief en religieuze verbanden. Wij willen het komende jaar gaan kijken of we een dergelijke functie kunnen creëren.

Goede Start en Nu Niet Zwanger

Gemeente Westerwolde ziet dan ook het bereiken van haar inwoners en de toeleiding tot aanbod binnen Goede Start als een belangrijke toekomstige opgave om gezondheidsachterstanden terug te dringen. Zoals al beschreven is een van de grootste pijlers in Westerwolde de aanpak van Goede Start/Kansrijke start en Nu Niet Zwanger. Wij willen het bereik van deze aanpak vergroten en kwetsbare zwangeren nog vroeger in beeld krijgen. Onze lokale coalitie wordt extra ondersteund en we doen onderzoek naar het feit of we nog partners missen. Vroegsignalering van kinderen van Ouders met psychiatrische problemen en /of verslaving (KOPP/KVO) binnen Goede Start maken wij structureel. Ook willen we inzetten op de relatie met laaggeletterdheid en het gebrek aan gezondheidsvaardigheden dat daarmee kan samenhangen.

Daarnaast bekostigt en faciliteert de gemeente bij de huisartsenpraktijken in gebied Zuid een Ondersteuner Jeugd en Gezin. Deze functionaris neemt deel aan de lokale coalitie goede start en heeft daarin een duidelijke meerwaarde. We zijn in gesprek met de huisartsen in gebied midden en noord om de komende jaren ook deze functie te realiseren.

Provinciale aanpak Welzijn op recept

De gemeente Westerwolde gaat in deze GALA-periode de Ondersteuner sociaal domein/welzijnscoach volgens plan fasegewijs implementeren. Uiteraard wordt hierbij maatwerk geleverd per huisartsenpraktijk. Er wordt een verbinding gemaakt tussen de provinciale aanpak voor Welzijn op recept en de lokale vraag hierin.

Integraal plan van aanpak Westerwolde, september 2023

Daarnaast wordt er ook rekening gehouden met de regionale samenwerkingsverbanden zoals beschreven in de inleiding. De meerwaarde zit hem nou ook juist in de samenwerking met andere gemeenten. Hierbij wordt onder andere gebruik gemaakt van de kennis en kunde van ondersteuningsinstituut Pharos.

Doel is dat in alle drie gebieden van de gemeente een sterke infrastructuur staat van Welzijn op Recept. Welzijns- en medische professionals worden in de methodiek van WoR zo mogelijk gezamenlijk geschoold.

Dementievriendelijke gemeente

Westerwolde heeft de ambitie een dementievriendelijke gemeente te worden. Ook dit vraagt een fasegewijze aanpak. Belangrijke te beantwoorden vraag daarbij is: hoe bereik je de inwoners die behoren tot de zogeheten lage SES-groep. Allereerst wordt ingezet op het tijdig signaleren van beginnende dementie bij onze inwoners. Hiertoe worden trainingen aangeboden, zowel binnen als buiten de gemeentelijke organisatie. Binnen de gemeentelijke organisatie aan medewerkers op het gebied van zorg en welzijn, maar ook aan medewerkers van onze zakelijke dienstverlening. Buiten de gemeentelijke organisatie denken we aan maatschappelijke en welzijnsorganisaties, maar ook aan het midden- en kleinbedrijf.

Als vervolg op de trainingen vroegsignalering zetten wij in op het behalen van het predicaat dementievriendelijke gemeente. Ook zal interactief ingezet worden op het zelfstandig blijven wonen of aangepast huisvesten van onze inwoners met dementie in hun eigen dorpen. In de op te stellen woonzorgvisie 2024 en de daarbij horende huisvestingsverordening met aandacht voor doelgroepen zal rekening gehouden worden met onze inwoners met (beginnende) dementie. Westerwolde participeert tot op heden passief in het Dementie Netwerk Groningen. Deze inzet zal geïntensiveerd worden. Vanaf 2024 gaat Westerwolde professionele coördinatie van het lokale Netwerk Dementie bekostigen.

Lokale aanpak extra ondersteuning mantelzorgers

Onze gemeente heeft een Steunpunt Mantelzorg met veel activiteiten voor mantelzorgers, uitgevoerd door onze welzijnsinstelling, maar kent geen specifiek mantelzorgbeleid. Ook vermoeden we dat wij niet alle mantelzorgers die ondersteuning zouden kunnen gebruiken, bereiken. In de GALA-periode gaan we werken aan de opstelling daarvan.

Eerste fase zal zijn een onderzoek onder mantelzorgers naar hun ondersteuningsbehoefte. Onze welzijnsinstelling is hierbij nauw betrokken. Voor het opsporen van overbelaste mantelzorgers zal een methodiek en aanvalsplan worden opgesteld. Een mogelijkheid daarbij is het implementeren van Mantelzorgtest.nl. Hiermee kunnen wij inwoners zelf (laten) aangeven of zij overbelast zijn als mantelzorger en waar de gewenste ondersteuning ligt (financieel, aanvragen zorg, respijtzorg).

Lentis Preventie van onze GGZ-instelling heeft een aanbod om Mantelzorgers van verslaafden te ondersteunen. Daarvoor is een specifieke aanpak vereist, omdat bij naasten en mantelzorgers van verslaafden vaak andere belemmeringen meespelen (verborgen problematiek, gevoelens van schaamte). Wij willen deze aanpak structureel gaan inzetten. Specifieke aandacht zal daarbij gegeven worden aan respijtzorgvoorzieningen.

Wij hebben een zogeheten Westerwolder Respijtzorgkamer gehad, maar daar werd geen gebruik van gemaakt. Mantelzorgers willen vormen van respijtzorg die passen bij de behoefte en de aard van de Oost Groninger: aan huis i.p.v. uit huis. In dit verband zal regionaal worden samengewerkt en wordt gezocht naar de inzet van het Platform Hattinga Verschure.

Het project LeefSamen wordt fasegewijs uitgebreid. Wij gaan de leeftijdsgroep van onze inwoners die wij dit systeem gratis aanbieden verlagen tot 65 jaar. Uiteindelijk willen we alle inwoners die dat wensen de mogelijkheid bieden zich op LeefSamen aan te sluiten; dit op eigen kosten. Voor die inwoners die het abonnementstarief van het systeem niet kunnen betalen, ontwerpen wij een regeling.

4. Gezond leven

Gezond leven beschrijft de aanpak van gemeente Westerwolde om gezond gedrag en gezonde keuzes van onze inwoners te stimuleren en faciliteren. Thema's uit het Gezond en Actief Leven Akkoord die hieronder vallen zijn Gezonde leefstijl (3D), Versterken van de mentale weerbaarheid en mentale gezondheid (3E) en Vitaal ouder worden (3F).

4.1 Waar staat de gemeente?

Gezonde leefstijl

De aanpak van gemeente Westerwolde om inwoners te ondersteunen in een gezond leven wordt o.a. beschreven in de lokale werkagenda Westerwolde en Menzis, het lokaal preventieakkoord (LPA) en het lokaal sportakkoord. Het LPA in gemeente Westerwolde is een kapstok waarin alle onderdelen in verbinding staan om bezig te gaan met de thema's overgewicht, roken en alcohol met als doel om de gezondheidsachterstanden in de gemeente gezamenlijk aan te pakken.

Met het lokaal sportakkoord is de gemeente een duidelijke uitvoering gestart om haar inwoners te ondersteunen in gezond gedrag door het inzetten van het beweegteam: een team van o.a. gedreven vakleerkrachten, sportcoaches, een beweegcoach en sportconsulenten. Basis is de visie "Westerwolde beweegt!".

Minder dan de helft van de volwassenen (42%) in gemeente Westerwolde voldeed in 2022 aan de beweegrichtlijnen. Bij jongeren voldeed slechts 17% van de jongeren aan de Nederlandse Norm Gezond Bewegen. Om bewegen een vanzelfsprekend onderdeel te maken voor inwoners van Westerwolde kent de gemeente al jaren een groot sport- en beweegaanbod, deels ook doelgroepgericht.

Het concept Sportdorp is in het verleden geïmplementeerd; lokale sportverenigingen zijn daarin de draaiende motor, begeleid door het Huis voor de Sport. Ook heeft de gemeente sinds twee jaar de functie gemeentelijk coördinator Leefstijl en Preventie. Bovendien is het Lokaal sportakkoord onlangs herijkt waarbij opgaves en ambities om sport en beweegparticipatie voort te brengen in de gemeente worden benoemd in het Lokale Sportakkoord II.

In 2022 had 57% van de volwassenen in de gemeente Westerwolde overgewicht. Onder de volwassenen met overgewicht vielen de meesten (65%) onder de groep 'laagopgeleiden'. Het aantal kinderen (groep 2) met overgewicht was in 2022 18,5% en bij kinderen in groep 7 was dit 19,3%. Om overgewicht te voorkomen en gezondheid te bevorderen sluit de gemeente aan bij de JOGG-aanpak. Hierin werken de gemeente, scholen, maatschappelijke organisaties en private partijen samen om de omgeving van jongeren meer bewust te maken van het belang van voldoende bewegen en gezond eten. Ook zijn in de lokale werkagenda Westerwolde en Menzis sinds enkele jaren doelen opgenomen op het gebied van leefstijlinterventies. De GLI, de Fitclub (een soort KinderGLI), Sociaal Vitaal en beweegzomer zijn interventies gericht op overgewicht.

Sinds 2012 is het aantal volwassenen dat rookt in gemeente Westerwolde afgenomen van 28,7% naar 18% in 2022. Ook bij jongeren (klas 2 en 4 gemiddeld) is er een afname in het aantal rokers te zien. Met betrekking tot problematisch alcoholgebruik zien we in de cijfers dat zowel volwassenen en jongeren in gemeente Westerwolde sinds 2020 vaker overmatig alcohol zijn gaan drinken.

In het voorkomen en vroegsignaleren van middelgebruik heeft gemeente Westerwolde een actieve samenwerking met Verslavingszorg Noord-Nederland (VNN). Binnen deze samenwerking is er een Integraal plan van aanpak Westerwolde, september 2023

werkgroep genotsmiddelen opgesteld waarbij verschillende partijen (VNN, GGD, Welzijn Westerwolde) aan tafel zitten om het gebruik van genotsmiddelen in de gemeente te voorkomen (preventie). Jaarlijks maakt de gemeente afspraken met VNN over het geven van voorlichtingen, met name in het onderwijs en het jongerenwerk, over de risico's van middelengebruik. Ook is een medewerker van VNN actief betrokken in ons jeugd- en Wmo-team inzake vroegsignalering van verslavingsproblematiek en deskundigheidsbevordering van de consulenten Jeugd en Wmo.

Daarnaast omarmt de gemeente ambities en doelen van de Rookvrije Generatie en worden gefaseerd stappen uitgevoerd om een rookvrije generatie te behalen. Bijvoorbeeld een rookvrij Dorpsplein in Bellingwolde met daaraan grenzend meerdere scholen en andere voorzieningen. Ook wordt het gebied rondom de ingangen van het gemeentehuis rookvrij; de gemeente wil hiermee haar voorbeeldfunctie benadrukken.

Mentale gezondheid en weerbaarheid

De mentale gezondheid van inwoners van Westerwolde staat onder druk. Alhoewel het aantal volwassenen dat zich altijd of meestal gelukkig voelt sinds 2012 van 55% naar 69% is gestegen, stijgt ook het percentage volwassenen met een hoog risico op angst- en depressiestoornissen. Bij jongeren neemt het aantal dat zich gelukkig voelt sinds 2019 af en tonen steeds meer onderzoeken aan welke nadelige impact de coronapandemie heeft gehad op de mentale weerbaarheid van jongeren.

De lokale werkagenda Westerwolde en Menzis en het Beleidskader Bijzondere doelgroepen vormt voor de gemeente Westerwolde de basis voor het investeren in de mentale gezondheid van haar inwoners. Daarom participeert de gemeente Westerwolde ook actief in het provinciale meerjarenprogramma SaamRedzaam waar krachten worden gebundeld om mensen met psychische kwetsbaarheid en/of beperkingen in de provincie te ondersteunen.

Zo kent de gemeente Westerwolde verschillende programma's om de mentale gezondheid van haar inwoners te ondersteunen. Sinds enkele jaren biedt de gemeente cursussen Mental Health First Aid aan. Dit is een cursus waarbij inwoners handvatten aangereikt krijgen hoe om te gaan met personen die overvallen worden door psychische problemen.

Voor jongeren is er via verschillende projecten aandacht voor mentale gezondheidsproblemen, bijvoorbeeld anti-pest programma's. Ook binnen de lokale coalitie Goede Start/Kansrijke Start is aandacht voor mentale gezondheid en weerbaarheid bij gezinnen die bekend zijn met psychische problematiek, met de interventies KOPP en KVO/verslavingsproblematiek. Betrokken professionals zijn geschoold in vroegsignalering en getraind in de GIZ-methodiek (Gezamenlijk Inschatting Zorgbehoefte). Ook zijn er binnen Goede Start aparte zorgpaden ontwikkeld voor rook – en verslavingsproblematiek onder zwangeren.

Vitaal ouder worden

Bij gezond ouder worden gaat het niet alleen om het voorkomen, uitstellen en behandelen van ziekten en aandoeningen, maar vooral om het voorkomen en terugdringen van beperkingen in het functioneren. Een gezonde leefstijl levert een positieve bijdrage aan gezond ouder worden en voorkomt broosheid op latere leeftijd. Uit cijfers van de GGD monitor blijkt dat in de gemeente Westerwolde 27% van de ouderen een broze gezondheid had in 2020 en door vergrijzing en krimp verwachten we dat dit aantal in de toekomst zal stijgen.

Bovendien zien we dat het aantal volwassenen met één of meer chronische ziekte(s) 67% is bij volwassenen met een lage opleiding, tegenover 47% bij volwassenen met een hoge opleiding. De verschillen tussen hoe onze inwoners gezond ouder worden zijn dus groot en vragen om aandacht.

Ouderen worden in de gemeente Westerwolde op verschillende manieren ondersteund om gezond en gelukkig ouder te worden. Om een gepast beweegaanbod voor ouderen te faciliteren, worden met behulp van de brede combinatieregeling beweegcoaches ingezet. Onder deze regeling worden ook fittesten voor ouderen aangeboden en programma's zoals Bewegen als Medicijn (BAM) en Sociaal Vitaal.

Om valongevallen bij ouderen tegen te gaan bieden meerdere fysiotherapiepraktijken valpreventie cursussen aan. Tot slot wordt er in de inrichting van de fysieke ruimte rekening gehouden met mobiliteit van ouderen door terughoudend te zijn met het plaatsen van paaltjes en drempels.

4.2 Wat wil de gemeente bereiken?

Domein overstijgende inzet en samenwerking

Voor alle drie de onderdelen van gezond leven willen we gemeente breed meer inzetten op vroegsignalering. Ons grootste doel is een structurele inbedding van preventie.

Preventie is voor alle inwoners belangrijk, niet alleen op gebied van gezondheid maar binnen het hele sociale domein. Deze verschuiving 'naar voren' is een ontwikkeling die de gemeente voorstaat. Een coördinator leefstijl en preventie is hierbij een belangrijke, structureel gewenste, schakel. Deze functie is nu tijdelijk en wij willen dit graag een structurele functie binnen de gemeente maken.

De coördinator leefstijl en preventie krijgt de opdracht dit netwerk verder te versterken en uit te bereiden met partners als Lentis preventie, welzijnsinstellingen, fysiotherapeuten en leefstijlcoaches, diëtisten, VNN, lokale coalitie Kansrijke start, Huis voor de Sport en beweegcoaches. Daarnaast geven we deze coördinator ook de opdracht om inwoners te betrekken die niet via genoemde instanties in beeld komen. Er moet gezocht worden naar een manier om hen te benaderen, bijvoorbeeld via scholen, sportverenigingen en buurthuizen.

In de preventieactiviteiten hanteren we een levenslooppaanpak, waarbij het aanbod al begint voor de geboorte (via Goede/Kansrijke Start en Nu Niet Zwanger). Daarna zet het aanbod zich door via het JOGG-programma op de voorschoolse centra, de basisscholen en de VO-scholen en preventieactiviteiten voor volwassenen en ouderen. Zo is voor alle leeftijdsgroepen preventieaanbod beschikbaar in samenwerking met de maatschappelijke partners.

Sport en beweegparticipatie (Lokaal Sportakkoord II)

Het Lokale Sportakkoord II is een substantieel onderdeel van het integrale plan van aanpak GALA en er wordt een duidelijke verbinding gelegd tussen sport, bewegen, gezondheid en preventie. Een van de speerpunten in de verbinding met het lokaal sportakkoord II is het nog meer inzetten op ondersteuning van de sportverenigingen en het zorgen voor een veilig sportklimaat. Daarnaast wil de gemeente graag aanhaken bij het Volwassenenfonds Sport & Cultuur zodat ook volwassen inwoners met een (te) krap budget kunnen participeren in de samenleving door het volgen van muziekles of sporten in de sportschool (zie <https://www.volwassenenfonds.nl/> - voor jongeren doen we hier al aan mee). Door obstakels om te bewegen te verkleinen willen we beweging stimuleren in het dagelijkse leven van iedere inwoner in Westerwolde.

Ondersteuning en preventie bij jongeren

Wij zijn JOGG-gemeente en willen onze aanpak daarvan een structurele inbedding geven. Dat houdt ook in dat we moeten streven naar een structurele inzet van menskracht op de langere termijn. We gaan vanuit de JOGG-aanpak meer aandacht besteden aan preventie binnen het jeugd- en jongerenwerk. Aandacht voor preventie wordt ingebed in onze aanpak Gezonde School.

Ook preventie in het kader van schoolverzuim wordt een speerpunt. In de regio Oost Groningen wordt Meer Aandacht voor Ziekgemelde leerlingen (MAZI) ingevoerd. De basis voor de interventie MAZI 'Sport en beweegparticipatie' is dat iedere leerling die niet op school is, direct opvalt en aandacht krijgt. MAZI vereist een zorgvuldige implementatie en bestaat uit vier fasen informeren, adopteren, invoeren en borgen en monitoren. Om MAZI succesvol in te voeren, stellen zowel JGZ als school een MAZI-coördinator, of -team aan.

Verbinding met cultuur

Cultuur is onmisbaar voor de gezondheid van onze inwoners. Wij onderzoeken in eerste instantie de mogelijkheden en het draagvlak om cultuur in te zetten voor gezondheid en welbevinden. Wij willen onze culturele voorzieningen beter ontsluiten voor onze eigen inwoners en het bereik daarvan vergroten voor de lokale bevolking. Ook de streekhistorie kan een rol van betekenis spelen in de ervaren gezondheid van onze inwoners. Hoe leuk kan het zijn: fietsen langs streek historisch erfgoed, leren over streekhistorische producten en die ook eten.

Kinderen en volwassenen met overgewicht of obesitas

Indien inwoners al gezondheidsproblemen hebben (bv. overgewicht of diabetes) proberen de beweegcoaches een passende interventie aan te bieden. Dit kan zijn een GLI-traject via de huisartsen of het maken van een wandeling met de beweegcoach. Doel blijft wel om van individuele begeleiding uiteindelijk naar bestaand beweegaanbod toe te leiden.

We streven ernaar in de komende GALA-periode het bereik van deze leefstijlinterventie te verhogen. Wij zetten daarbij met name in op onze inwoners met beperkte gezondheidsvaardigheden door bijvoorbeeld een lage SES of laaggeletterdheid. Wij rollen het project "Samen Koken in Westerwolde" dat vorig jaar gestart is verder uit, in combinatie met de aanpak laaggeletterdheid. Wij onderzoeken eerst hoe we deze doelgroep het beste kunnen bereiken en sluiten daarbij aan bij het onderzoek dat wij doen met betrekking tot het bereik van de lage SES-groep voor dementie.

Een onderdeel van de regionale ketenaanpak Kinderen met overgewicht en obesitas in onze gemeente is dat we dit jaar gestart zijn met de Fitclub. Deze aanpak bouwen we in gezamenlijkheid met zorgverzekeraar Menzis uit tot de aanpak KinderGLI zoals die in de Zorgverzekeringswet terechtkomt. Door in te zetten op het thema "Jong Leren Eten", willen we bij kinderen en jongeren meer bewustzijn voor het belang van gezonde voeding creëren.

Het versterken van de mentale weerbaarheid en mentale gezondheid

Mentale weerbaarheid wordt een specifiek thema voor de gemeente Westerwolde in de komende periode. Mentale weerbaarheid kent vele aspecten: weerstaan van groepsdruk op school, weerbaar tegen cyberpesten, maar ook mentale weerbaarheid van mantelzorgers. Mentale weerbaarheid na psychische problematiek, herstelinitiatieven. Aparte aandacht behoeft de mentale weerbaarheid van een klein deel van de inwoners van Ter Apel die leiden onder een overlast gevende kleine groep bewoners van het aanmeldcentrum. Maar ook onder het drama van de buitenslapers, de overlast in het dorp Ter Apel en de bijbehorende politieke druk.

Westerwolde heeft de ambitie om haar inwoners die een extra (mentaal) steuntje in de rug nodig hebben, fysiek een plek te bieden waar zij zonder indicatie leun- en steuncontacten kunnen vinden. We beginnen daarmee in Ter Apel, in samenwerking met onze welzijnsinstelling SWW en Cosis. Bij positieve evaluatie van de inloofunctie in Ter Apel, willen wij meer fysieke inlooppunten voor (mentale) leun- en steuncontacten realiseren. Wij gebruiken daarbij de provinciale handleiding uit het Meerjarenprogramma SaamRedzaam over het inrichten van herstelinitiatieven GGZ.

Voor onze jonge inwoners gaat onze coördinator leefstijl en preventie een gemeentebreed aanbod trainingen mentale weerbaarheid ontwikkelen. Wij werken hiermee met onze buurgemeenten samen in de Regiodeal Oost-Groningen.

Het is onze ambitie het aanbod Mental Health First Aid zo breed mogelijk onder de inwoners in te zetten, zodat verenigingen, vrijwilligers, maar ook professionals in de niet- medische en niet –GGZ- branche handvatten krijgen om een juiste inschatting te kunnen maken als iemand overvallen wordt door psychische problemen.

Vitaal ouder worden en ketenaanpak valpreventie

Wat betreft valpreventie kennen wij nu nog een incidentele aanpak. Hierbij is zowel voor de fysieke als de mentale fitheid aandacht. De Ketenaanpak Valpreventie omschrijft de stappen die een oudere doorloopt in de ketenaanpak en hoe je deze als gemeente samen met de juiste professionals implementeert. Deze stappen zijn: voorbereiden, opsporen, screenen, interventies, structureel aanbod en borgen. Wij streven in de komende periode een gemeentebrede dekking na van een aanbod valpreventie. Daarbij willen wij de brede definitie van valpreventie gaan hanteren en deze inzetten als vroegsignalering van (ervaren) gezondheidsproblemen en mogelijke risico's. Daarin willen we gaan werken met een coördinator die bovenstaande gaat realiseren.

Wij bieden fittesten aan onze inwoners aan. Wij willen de aanpak valpreventie gaan combineren met de aanpak fittesten. In deze fittesten geven wij vroegsignalering niet alleen een plaats wat betreft lichamelijke gezondheids- en valrisico's maar ook wat betreft mentale problematiek en eenzaamheid. Uiteraard gaan we dit fasegewijs aanpakken. Voorbereidend gaan we onderzoeken hoe we dit kunnen vormgeven, in kaart brengen hoe en welke doorgeleiding mogelijk is (maatschappelijk werk, vrijwilligerswerk, ontmoetingsmogelijkheden, samen eten) en hoeveel extra menskracht wij daarvoor moeten inzetten. Uiteraard blijven we het huidige aanbod aan interventies voortzetten. Wij ondersteunen onze professionals in het signaleren van eenzaamheid. Daarnaast gaan we actief inzetten op gezonde voeding voor ouderen.

Het project LeefSamen, genoemd onder Gezonde Basis, is gericht op de veiligheid van onze oudere inwoners in huis. Ook de veilige inrichting van de woning van de oudere komt daarbij aan bod. LeefSamen neemt bij de oudere een woonscan af. Ook monitort LeefSamen de alarmeringen. Samen met de aanbieder van LeefSamen willen wij dit doorontwikkelen tot een instrument dat wij breder binnen de organisatie kunnen gaan inzetten.

Voorkomen en vroegsignalering van middelengebruik (roken, alcohol en drugs)

Op dit moment is er een structureel overleg met VNN (Verslavingszorg Noord-Nederland), de gemeente, de coördinator leefstijl en preventie, de GGD en Welzijn Westerwolde. In dit overleg wordt besproken welke doelgroep hoe “bediend” moet worden om alcoholgebruik, middelengebruik en roken terug te dringen. De uitvoering wordt in gezamenlijkheid opgepakt. Voorbeelden zijn het gezamenlijk overleg met acht voetbalverenigingen om het middelengebruik bij deze sportverenigingen bespreekbaar te maken en de samenwerking met Welzijn Westerwolde die koffieochtenden organiseert waar mensen met een verslavingsprobleem welkom zijn. Verder wordt meegedaan aan alle landelijke preventiecampagnes, zoals Dry January en Stoptober. Deze activiteiten worden voortgezet. Daarnaast zullen wij samen met samenwerkingspartners onderzoeken welke preventieve activiteiten nodig zijn om middelengebruik te voorkomen.

5. Gezonde omgeving

Gezonde omgeving beschrijft hoe gemeente Westerwolde aandacht houdt voor gezondheidsdoelen, door middel van slimme keuzes in de omgeving. Hierbij gaat het niet alleen om de inrichting van de fysieke ruimte, maar ook om het stimuleren en aanjagen van sociale ontmoetingen en gezond gedrag. Een gezonde sociale omgeving (bv ontmoetingsplekken) faciliteert sociale cohesie. Het thema uit het Gezond en Actief Leven Akkoord dat hieronder valt is “een gezonde fysieke leefomgeving die uitnodigt tot bewegen (3B)”.

5.1 Waar staat de gemeente Westerwolde?

Bij de inrichting van de fysieke ruimte wordt op verschillende manieren rekening gehouden met gezondheid van de inwoners in de gemeente Westerwolde. In het coalitieakkoord ‘Krachtig Westerwolde’ is er aandacht voor veiligheid, fysieke en digitale bereikbaarheid, de woningvoorraad en duurzaamheid om bij te dragen aan een krachtig Westerwolde waar inwoners gezond en gelukkig kunnen leven.

De omgevingsvisie ‘Ruimte voor dynamiek en rust in Westerwolde’ beschrijft hoe de gemeente leefbaarheid in Westerwolde benadert vanuit het gedachtengoed van positieve gezondheid:

1. Fysiek gezond zijn: openbare ruimte aantrekkelijk en beweegvriendelijk inrichten en nabije zorg beschikbaar houden.
2. Lekker in je vel zitten en prettig wonen: woningvoorraad aanpassen op maatschappelijke en demografische ontwikkelingen.
3. Je kunnen ontplooiën: bereikbaar onderwijs waar kinderen goed worden voorbereid op de toekomst.
4. Kwaliteit van de leefomgeving: verbinding tussen de bebouwde kom en groene omgeving.
5. Mee kunnen doen: laagdrempelige ontmoetingsplekken in de openbare ruimte.
6. Praktisch dagelijks functioneren: fysiek en digitaal bereikbaar zijn.

Daarnaast wordt er in de omgevingsvisie een focus gelegd op een veilige leefomgeving door kwaliteitscontroles van lucht, water, bodem, trillingen, geluid, geur, licht, beeldkwaliteit (aanzien, uitstraling en karakter), flora en fauna, co2 reductie en algemene, sociale en omgevingsveiligheid.

De gemeente Westerwolde participeert in de Regiodeal Oost-Groningen. Met de Regio Deal Oost-Groningen zetten wij ons samen met het Rijk in om de leefbaarheid van de regio te versterken. We zetten in op goede opleidingen, meer kans op werk, goede voorzieningen, het verbeteren van de gezondheid en het behouden van een mooie woonomgeving. In de Regiodeal Oost Groningen komen de thema's Gezondheid, Werken en Leren en Woonomgeving bij elkaar.

Twee voorbeelden:

1. In Tijd voor Toekomst/verrijkte schooldag uit de pijler Gezondheid steken we tijd en energie in de nieuwe generatie. De plek van je wieg mag niet bepalend zijn voor de kansen die je in je leven krijgt. Daarom moet Oost-Groningen een impuls krijgen, zodat iedereen opgroeit in een omgeving die meedoen stimuleert, die helpt bij het maken van gezonde keuzes en waarin iedereen goed voorbereid wordt op een maatschappelijk waardevol leven. Dat doen we door in en rond de schooltijden meer werk te maken van bewegen, gezonde voeding, natuureducatie, wetenschap en techniek, cultuur, welzijn en de toekomstige arbeidsmarkt.

2. In de gebiedsgerichte aanpak (GGA) uit de pijler Woonomgeving wordt ingezet op de integrale verbetering van een gebied. Het gaat hierbij om alle relevante zaken die het wonen en de leefbaarheid beïnvloeden zoals de kwaliteit van de woningen en directe woonomgeving, de kwaliteit van de openbare ruimte en infrastructuur, veiligheid, (welzijns)voorzieningen en sociale ondersteuning. De verbetering kan gaan over het verduurzamen van de woningvoorraad, een gezondere leefomgeving met meer groen, beter contact met elkaar, aanpakken van armoede en verbeteren van de verkeersveiligheid. Samen met actieve partijen en bewoners in het gebied werken we samen aan deze gebiedsgerichte aanpak en halen op wat er speelt en nodig is in het gebied.

Duurzaamheid

Met betrekking tot het onderwerp duurzaamheid is Westerwolde ambitieus. Hieronder een opsomming van de concrete plannen op dit gebied:

- De Transitievisie Warmte (TVW)

In de transitievisie warmte is uitgewerkt welke maatregelen de gemeente neemt om de transitie naar een duurzame manier van verwarmen te maken. In 2021 is dit beleid vastgesteld. Daarin is vastgelegd dat de gemeente tot 2030 primair inzet op isoleren en het verkennen van mogelijkheden voor duurzaam verwarmen en dat na 2030 daadwerkelijk gebiedsgericht de overstap naar duurzame warmte wordt gemaakt.

- Plan van aanpak energiearmoede

Voor 2023 en 2024 is een plan van aanpak energiearmoede opgesteld. Dit plan van aanpak bevat langs vier sporen maatregelen die voornamelijk gericht zijn om de doelgroep die te maken heeft met energiearmoede te helpen met energiebesparende maatregelen.

- Beleidskader zon en wind

Westerwolde wil “zon op dak” zoveel mogelijk stimuleren en als dat niet mogelijk is om aan de Regionale Energie Strategie (RES) opgave te voldoen. Een tweede optie is kleine dorpszonneparken. Door het stimuleren van “zon op dak” heeft dit een zo klein mogelijk effect op de directe leefomgeving.

5.2 Wat wil de gemeente bereiken?

Een gezonde leefomgeving

Als rode draad willen wij aandacht voor gezondheid en welbevinden structureel borgen in onze ruimtelijke plannen en de fysieke inrichting van de woon- en leefomgeving. In onze Omgevingsplannen geven we dit een structurele basis. Wat dat betreft is het eerste Omgevingsplan dat we opstellen voor onze grootste kern Ter Apel, gelijk de testcase.

Westerwolde wil inzetten op een rookvrije generatie en dus ook op een rookvrije leefomgeving. We participeren daartoe in het provinciaal netwerk van de Rookvrije Alliantie. We streven naar een rookvrije omgeving voor onze kinderen en jongeren. In eerste instantie hebben we ons daarbij gericht op de schoolpleinen en de speeltuinen.

We stellen een plan van aanpak op voor de Rookvrije generatie waarin ook de fysieke ruimte een prominente plek heeft. Dit plan van aanpak wordt besproken met de werkgroep middelengebruik. Het hebben van rookvrije sportaccommodaties voor onze jeugd is daarbij een speerpunt. We werken mee aan het provinciale project Rookvrije bushaltes en plaatsen de befaamde stoeptegels bij rookvrije zones (zie verderop het kopje sport, bewegen en cultuur).

Integraal plan van aanpak Westerwolde, september 2023

We zetten in op een beweegvriendelijke leefomgeving. We willen onze inwoners er ook toe bewegen dat ze er daadwerkelijk actief gebruik van gaan maken. Dit doen we door hier in gezamenlijkheid met de inwoners van onze dorpen een plan voor te maken. We denken dan aan beweegtuinten, “een rondje gezond”, het inrichten van voedseltuinten samen met de scholen, maar ook door de buurt wonende senioren te betrekken. School tuinieren wordt in de vakanties voortgezet door de senioren, zij leren de kinderen gezond voedsel verbouwen.

Door fysieke ontmoetingsplekken in de openbare ruimte te creëren, bevorderen we ook de sociale cohesie. We staan open voor initiatieven vanuit de bevolking zoals ook in het verleden. Hierdoor hebben we bijvoorbeeld een goede wandel- en fietspaden structuur.

In regionaal verband van de Regiodeal Oost Groningen wordt er gewerkt met de methodiek Gebiedsgerichte Aanpak (GGA). Voor het dorp Vlagtwedde wordt de eerste aanzet in 2023 gegeven. Samenwerkende partners op lokaal niveau zijn de woningcorporatie Acantus, de welzijnsinstelling, de gemeente en de dorpsraad. In de gebiedsgerichte aanpak wordt een plan gemaakt om de woningvoorraad in samenhang met de fysieke en sociale leefomgeving te verbeteren.

Het project LeefSamen komt ook bij Gezonde Omgeving weer in beeld. Met het afnemen van de Woonscan gaan we ook daadwerkelijk de woning van ouderen in en geven adviezen om de woning veilig te maken of te houden. Ook worden daarin de woonwensen van ouderen opgehaald. De resultaten van de woonscan, en van de monitor van de alarmopvolging zetten we in als sturingsinstrument.

Klimaatverandering

Wat betreft klimaatadaptatie wordt in onze groene uitgestrekte plattelandsgemeente de urgentie niet zo gevoeld. Toch willen we met het oog op de toekomst hier meer op insteken en meer bewustwording voor deze problematiek creëren binnen de gemeente Westerwolde. Een van onze eerste prioriteiten is het opstellen van een lokaal hitteplan. Daartoe sluiten we aan bij de landelijke ontwikkelingen.

6. Regionale opgaven en samenwerking

In deze paragraaf worden regionale ontwikkelingen beschreven die indirect of direct betrekking hebben tot doelen en activiteiten beschreven in de lokale integrale plannen van aanpak GALA.

Regionale opgaven

Regio Noord omvat de tien gemeenten in de provincie Groningen met in totaal 590.170 inwoners. De leeftijdsopbouw in regio Noord is vergelijkbaar met Nederland, namelijk een bevolkingsopbouw met meer ouderen en minder jongeren. In regio Noord wordt een onderverdeling gemaakt in twee sub regio's: de Stad (gemeenten Groningen en Westerkwartier) en de Ommelanden (het Noorden en Oosten) van de provincie Groningen.

Conform afspraken in het Integraal Zorgakkoord (IZA) is het Regiobeeld Noord geactualiseerd. Hierin worden de regionale opgaven benoemd om zorg toegankelijk en betaalbaar te houden en volksgezondheid te beschermen.

Gezondheid en sociale basis

In de regio zien we een bevolkingsopbouw met steeds meer ouderen en minder jongeren. De sociaaleconomische status blijft achter bij de rest van Nederland, vooral in de Ommelanden en in de gemeente Groningen zien we grote verschillen tussen wijken. Het gemiddelde inkomen van de inwoners in de regio is relatief laag. In onze regio wordt armoede vaak van generatie op generatie doorgegeven, met negatieve effecten op de gezondheid en levensverwachting van jongs af aan.

Bovendien heeft de trage aanpak van schadeherstel en versterking binnen de aardbevingsproblematiek een grote impact op de gezondheid van Groningers. Met als gevolg en verhoogd risico op lichamelijke- en psychische klachten.

Daarnaast veroorzaken (mondiale)ontwikkelingen zoals de coronapandemie, klimaatverandering, vluchtelingencrisis, inflatie en energiearmoede voor een sterk negatief effect, zeker voor kwetsbare inwoners op bestaanszekerheid, zelfredzaamheid en mentale gezondheid.

De stijgende zorgvraag als gevolg van lichamelijke ziekten, psychisch lijden en de verzorging van kwetsbare ouderen, is binnen de zorg niet op te vangen. Er is een schaarste aan personeel, het ziekteverzuim is hoog en vacatures zijn moeilijk op te vullen. Steeds meer professionele zorg zal de komende jaren verschuiven naar informele zorg. Tegelijkertijd zien we in de regio dat het aantal mantelzorgerspotentieel sterk af neemt, evenals het aantal vrijwilligers. Dit vraagt om het versterken van de zelfredzaamheid van inwoners en het beter afstemmen van formele en informele zorg.

Sport, bewegen en cultuur

Er ligt in regio Noord een grote opgave als we kijken naar sport, bewegen en cultuur. Het aantal jongeren in de provincie dat voldoet aan de Nederlandse Norm Gezond Bewegen is slechts 16%. Bij volwassenen zien we dat 48-58 % voldoet aan de beweegrichtlijnen waarbij het percentage dat voldoet het laagst is onder mensen met een lage opleiding. Een positieve ontwikkeling is dat het percentage volwassenen dat een keer per week sport, sterk is gestegen tussen 2020 en 2022. Deze ontwikkeling beperkt zich echter tot een groep vitale en zelfredzame Groningers. In lijn met wat Movisie eerder heeft gesignaleerd, zien we ook in Groningen dat de kwetsbare groepen in de samenleving onvoldoende gebruik maken van sport- en beweegaanbod.

In regio Noord is het aantal inwoners dat rookt en overgewicht heeft, hoger dan het landelijke gemiddelde. De verwachting is wel dat het percentage rokers sterk afneemt in de periode richting 2030, maar voor het aantal personen met overgewicht zal het percentage in deze periode juist toenemen.

Tot slot maken laaggeletterdheid en beperkte digitale vaardigheden dat een aanzienlijk deel van de Groningers slecht bereikt wordt door gezondheidsinformatie waardoor ze hun gezondheidspotentieel niet voluit benutten.

Het GALA heeft als achterliggend doel dat preventieactiviteiten elkaar zoveel mogelijk versterken zodat er een sterk fundament ontstaat onder het regionale en lokale preventiebeleid. Alle tien gemeenten in de provincie Groningen werken aan een integraal plan van aanpak GALA, waar zij inzetten op alle vijftien onderdelen van de bijhorende Brede Specifieke Uitkering (Brede SPUK).

In de tien gemeentelijke plannen komen de regionale opgaven uit het regiobeeld terug, deze zijn ingevuld vanuit lokaal maatwerk. De lokale plannen bieden daardoor voldoende aanknopingspunten om regionaal samen te gaan werken op een aantal GALA-onderdelen waar dit wenselijk is. In het onderstaande overzicht worden deze aanknopingspunten kort weer gegeven:

1. Uit de verschillende bijeenkomsten, gespreken en plannen, blijkt dat er veel energie is om aan de slag te gaan met gestelde GALA-doelen. De verbinding met regionale ontwikkelingen knelt, door verschillen in tijdspaden van uitvoering.
2. Het opstellen van de plannen heeft een impuls gegeven om binnen de gemeenten nog meer te gaan samenwerken, maar domein overstijgend en integraal werken is niet vanzelfsprekend. Voornamelijk de verbinding tussen het sociale- en het ruimtelijke domein vraagt in alle gemeenten aandacht.
3. Bij elke gemeente ligt er een stevige basis op het gebied van het sport en beweegaanbod door Lokale Preventieakkoorden en Lokale Sportakkoorden. Een gezamenlijk knelpunt in de uitvoering van deze akkoorden is de toeleiding naar een sport- en beweegaanbod voor kwetsbare groepen in de maatschappij.
4. De gemeenten zetten vooral in op collectieve preventie bij jeugd en minder op volwassenen en ouderen. Volwassenen en ouderen worden voornamelijk ondersteund vanuit zorg- en welzijnswerk.
5. Vitaal ouder worden en mentale gezondheid zijn onderdelen waar vrijwel alle gemeenten nog zoekende in zijn hoe hier concrete uitvoering aan te geven.

6.1 Gezondheidsoverleg Groningen (GOG) basis regionale preventie infrastructuur

In onze regio is er de afgelopen jaren een forse beweging ingezet om samen te werken aan meer gezondheid voor onze inwoners. Deze samenwerking komt tot uiting in verschillende regionale programma's zoals Het Nationaal Programma Groningen (NPG), de Regiodeals, Provinciaal Beweeg Akkoord, Leefbaarheidsprogramma Provincie Groningen en de Kans voor de Veenkoloniën.

Om de impact op de gezondheid van onze inwoners te vergroten is het Netwerk Gezondheids Overleg Groningen (GOG) opgericht, waar nu 40 partijen lid van zijn. Het netwerk GOG fungeert als overkoepelend verbond om alle betrokken partijen, in verschillende samenstellingen, te laten samenwerken aan alle regionale opgaven die leiden tot meer gezonde Groningers. Deze opgaven staan beschreven in de Regiovisie.

Gezondheid wordt in het GOG integraal benaderd vanuit de volle breedte en brengt zorg, gezondheid, welzijn en sport en bewegen dicht bij elkaar. Menzis is marktleider en zorgkantoorhouder en werkt hierin al nauw samen met de tien Groninger gemeenten. De regionale preventie-infrastructuur zal de komende tijd verder ingericht worden middels vier actielijnen.

Actielijn 1: Meer doen met beschikbare middelen

Richt zich op de beschikbaarheid van passende zorg en is aanjager van de transformatie in de zorg die hiervoor noodzakelijk is.

Actielijn 2: Meer preventie, welzijn en samenleving (incl. sociale- en fysieke leefomgeving)

Richt zich op meer gezonde jaren voor alle Groningers en werkt aan een gezonde basis, het bevorderen van gezond gedrag en de leefomgeving. Deze actielijn omvat alle vijf regionale ketenaanpakken van het IZA/GALA.

Actielijn 3: Data gebaseerd werken en monitoren

Richt zich op de beschikbaarheid en bruikbaarheid van zorg- en gezondheidsdata om te kunnen sturen op de acties die voortvloeien uit de actielijnen. Deze opbrengsten zijn bedoeld voor inwoners, professionals, beleidsmakers en onderzoekers. Deze actielijn omvat het regiobeeld en -plan.

Actielijn 4: Professionals van de toekomst

Richt zich op de beschikbaarheid van vitale, gemotiveerde en competente professionals, mantelzorgers en vrijwilligers. Daarmee zetten we in op een zorgzame samenleving waarin passende (informele) zorg in voldoende mate beschikbaar is en blijft voor wie het nodig heeft.

3. Ondersteunende onderdelen plan van aanpak GALA SPUK 14 en 15

In de brede SPUK/GALA zijn twee uitkeringen opgenomen die vallen onder 'Ondersteunende onderdelen'. Keuzes in het besteden van deze ondersteunende onderdelen kunnen lokaal en/of regionaal gemaakt worden.

Versterking kennis- en adviesfunctie GGD (inzet SPUK 14)

Om de doelen en ambities uit het plan van aanpak GALA mogelijk te maken zijn o.a. de gelden van SPUK 14 in te zetten. Gemeenten kunnen deze gelabelde middelen gebruiken om de lokale GGD met hun kennis en adviesfunctie m.b.t. deze doelen/thema's te versterken.

De tien Groninger gemeenten hebben verschillende opties om de kennis- en adviesfunctie van de GGD te versterken:

1. De gemeente kiest zelf welk thema van het plan van aanpak deze SPUK gelden door de GGD in worden gezet.
2. Alle gemeenten kiezen gezamenlijk thema's uit de plannen van aanpak voor de versterking van de GGD.
3. Een aantal gemeenten kiest gezamenlijk een thema uit de GALA plannen.

Besluitvorming over welke optie er gekozen wordt heeft, op moment van schrijven, nog niet (overal) plaatsgevonden.

Gemeente Westerwolde zal de gelabelde middelen waarschijnlijk gaan gebruiken om de GGD te versterken met haar kennis en adviesfunctie m.b.t. de GALA-doelen. We kiezen hierbij in dat geval geen specifiek GALA thema, maar zetten in op de volle breedte. Dit wordt in 2023 verwerkt in de herziene Meerjarenagenda GGD, waarin de inzet van de GGD voor de komende jaren wordt beschreven.

Coördinatie regionale aanpak preventie (inzet SPUK 15)

De regionale aanpak preventie wordt vormgegeven in het gezondheidsoverleg Groningen (GOG). In dit overleg zijn alle regionaal acterende zorgpartners op GALA en IZA-onderdelen vertegenwoordigd. Ook de Groninger gemeenten nemen deel aan dit overleg. Globaal is dit overleg verdeeld in vier actielijnen, waarbij in actielijn 2 de vijf ketenaanpakken die benoemd zijn binnen het GALA uitgewisseld en gecoördineerd worden. Op deze wijze willen we in gezamenlijkheid komen tot een regionale aanpak en op termijn lokaal preventiebeleid dat hier op aansluit.

Alle gemeenten in de provincie Groningen gebruiken de regionale coördinatiekosten om aan te sluiten op de provinciale preventiestructuur in Groningen (GOG). Daarnaast zet gemeente Westerwolde deze middelen mogelijk aanvullend in voor de doorontwikkeling van preventiebeleid, hetgeen aansluit op de regionale aanpak preventie.

7. Voortgang bewaken, monitoring en evaluatie

We zetten in op goede (tussentijdse) monitoring en evaluatie. Dit is van belang voor het behouden van draagvlak voor ons beleid, voor het leren en mogelijk bijsturen en ten behoeve van het vieren van grote en kleinere successen. Ook krijgen we daarmee zicht op de impact van onze plannen. We zien hierin een aantal activiteiten voor onszelf weggelegd, die we in het definitieve plan doorvoeren in de integrale planning.

Bij de opzet van dit Plan van Aanpak hebben we intern reeds alle collega's van alle relevante beleidsvelden betrokken. In het najaar van 2023 zullen we met andere partners overleg plegen. Denk daarbij aan de Adviesraad Sociaal Domein, de Welzijnsinstelling (SWW) en de GGD.

Aanvang 2024 willen we dan in gesprek met (een vertegenwoordiging van) onze inwoners. We willen immers graag die verbinding voor elkaar krijgen. Denk daarbij aan een startbijeenkomst met inwoners/gemeente/stakeholders, de dorpen en verenigingen en de cliëntenraad SWW.

We benutten het vierde kwartaal van 2023 om tot een integraal monitoringsinstrument te komen om de voortgang van het integrale plan inzichtelijk te maken. In dit proces worden we ondersteund door Pharos.

Ieder kwartaal bespreken we de voortgang en uitvoering van het plan van aanpak met een kerngroep van coördinatoren voor de uitvoering van de verschillende akkoorden (GALA, Sportakkoord, IZA, preventieakkoord en de programma's op de verschillende GALA-thema's). De uitkomsten delen we met onze partners en adviesraad.

De uitkomsten en inzichten uit de lokale monitoring delen we ook via landelijke monitorings- en evaluatie-instrumenten. Hiermee dragen we bij aan landelijke en regionale kennisdeling.

Besluitvorming

Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Westerwolde heeft in de vergadering van 19 september 2023, onder nummer 4a1, ingestemd met het integraal Plan van aanpak "Gezond en Actief Leven in Westerwolde!" Het plan wordt namens het college ondertekend om de integraliteit van het plan te onderstrepen.

Sellingen, 19 september 2023

Burgemeester en wethouders van de gemeente Westerwolde,

H. Scheper,
gemeentesecretaris

J. Velema,
burgemeester

Integraal plan van aanpak Westerwolde, september 2023